

Багрій Вікторія Неофідівна

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра соціальної роботи та соціальної педагогіки
Хмельницький національний університет
м.Хмельницький, Україна
vicbag@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-4039-3326>

ДІЯЛЬНІСНА ПРИРОДА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Для глибокого освоєння явища соціальної роботи актуальним є висвітлення питання про її діяльнісне походження. При цьому проблема полягає не стільки у визнанні її діяльнісного характеру, що на початку ХХІ ст. майже не викликає серйозних заперечень ні з чийого боку, скільки про предмет цієї діяльності, тобто чого вона торкається як предмет праці та що є її кінцевим продуктом.

Визнання діяльнісної природи даного явища прийшло з розумінням того, що соціальна робота – взагалі є специфічна діяльність людини, що формально закріплена за фахівцем – соціальним робітником або соціальним педагогом, – за яку він повинен нести відповідальність згідно з чинним законодавством та посадовими інструкціями.

Універсальність поняття “діяльність” породжує таку унікальну властивість, як поліфункціональність. Саме завдяки цій властивості діяльність є граничним засобом пояснення сутності, морфології та функціональності системи соціальної роботи. У нашому випадку діяльність відіграє, як мінімум, сім функцій [1].

Діяльність як пояснювальний принцип – поняття з філософсько-методологічним змістом, що виражає універсальну основу соціального світу.

Діяльність як предмет об’єктивного наукового аналізу, тобто як таке, що членується, відтворюється у теоретичній картині певної наукової парадигми, а саме – соціальної роботи.

Діяльність як субстанційна основа родового життя людини, яка обумовлює морфологію функціональних систем, а точніше – системи соціальної роботи.

Діяльність як предмет управління – те, що належить організації у системі функціонування або розвитку соціальної роботи на основі сукупності фіксованих принципів.

Діяльність як предмет проектування, тобто виявлення засобів та умов оптимальної реалізації певних (як правило нових) видів діяльності у галузі соціальної роботи.

Діяльність соціальна як цінність, тобто аналіз місця, яке вона займає у різних системах культури.

Діяльність соціальна як предмет теоретичного узагальнення та наслідування у формі пошуку та від-

творення передового закордонного досвіду соціальної роботи.

Такі функції певним чином пов’язані з тим, що за кожною з них стоїть своє особливе бачення та розуміння діяльності, і навіть виникають вони далеко не одночасно.

Існують такі класифікації концептуальних підходів до визначення мети соціальної роботи (табл. 1). Один з підходів трактує соціальну роботу як психо-соціальну та структурну. Шведські спеціалісти Г.Бернер та Л.Юнсон “вважають, що соціальна робота – це одна із форм діяльності, спрямована на досягнення індивідуальних чи суспільних змін. Метою психосоціальної роботи, на думку є позитивний розвиток суспільних умов життя та особистих ситуацій людей, у той час, як структурна соціальна робота орієнтована на допомогу різним соціальним групам, які потребують підтримки, на оптимізацію соціальної політики, діяльності закладів соціальної роботи” [3].

Існує підхід, який визначає соціальну роботу як управлінську діяльність та вплив соціальних інститутів на суспільство з метою формування соціальної політики. Даний підхід викладено науковцем А.Й.Капською: “Соціальна робота – це вплив професіоналів, громадськості і соціальних інститутів на соціальне суспільство шляхом формування і реалізації соціальної політики, спрямованої на створення сприятливих умов життєдіяльності кожної людини і її сім’ї” [2].

Одночасно вона пише: “в той же час ми розглядаємо соціальну роботу і як своєрідну управлінську діяльність, спрямовану на зміну сукупності умов функціонування і розвитку соціальних процесів з метою досягнення оптимальної відповідності інтересам і потребам суспільства, соціальних груп і особистості. Таке широке тлумачення дозволяє сприймати соціальну роботу як феномен, метою якого є здійснення корекції соціальних відносин, соціальних процесів розвитку і становлення особистості” [2].

Тож у нас немає жодного сумніву в тому, що дане явище треба розглядати як специфічний вид діяльності у системі суспільного поділу праці.

Концептуальні підходи до визначення мети соціальної роботи

Концептуальні підходи	Визначення/мета соціальної роботи
1. Біхевіористичний підхід	Зміна поведінки клієнта (-ів)
2. Втручання в кризових ситуаціях	Пом'якшення впливу на клієнта стресової події шляхом надання йому безпосередньої емоційної допомоги, мобілізації всіх його зусиль і можливостей для переборювання кризи, повернення клієнта на попередній чи підняття на вищий рівень життєдіяльності.
3. Когнітивна терапія	Допомога клієнту в зміні своїх когнітивних (пізнавальних) процесів і тим самим вирішення емоційних та поведінкових проблем.
4. Проблемноорієнтований підхід	Вирішення проблем, що усвідомлюються клієнтами, з акцентуванням на стимулювання і підтримку їхніх власних здатностей та ресурсів.
5. Психосоціальний підхід	Підтримання рівноваги між внутрішнім психологічним життям клієнта та міжсистемними (зовнішніми) стосунками, що впливають на його життєдіяльність
6. Системний підхід	Надання допомоги людям у їхній взаємодії з оточуючим середовищем за допомогою виділення, підтримки або зміни відповідних систем їх зв'язків, реалізація дій щодо визначення та підключення існуючих суміжних систем.
7. Соціальне навчання	Навчання клієнтів соціальним умінням і навичкам, необхідним їм як для вирішення наявних проблем, так і для попередження їх появи.
8. Трансактний аналіз	Вирішення життєвих проблем клієнта (невпевненості, залежності, життєвих невдач) шляхом зміни його Егостанів: Батька, Дорослого, Дитини, досягнення їх оптимального представництва в емоційній, когнітивній та поведінковій системах клієнта.
9. Екзистенціальний підхід	Соціальна робота – допомога великій кількості найрізноманітніших людей, котрі переживають які-небудь утруднення, хронічним невдачам, тим, хто загубився в житті, засудженим. Її мета – позбавити цих людей жахів, вдихнути в них надію, змінити стиль життя, навчитися отримувати від неї задоволення.
10. Екологічний підхід	Посилення адаптивних здатностей людей. При цьому адаптація (біологічна, пізнавальна, емоційна, соціальна) -активне зусилля, спрямоване або на досягнення особистісних перемін з метою приведення особистості у відповідність із вимогами оточуючого середовища та отримання можливих переваг, або зміну впливу навколишнього середовища, аби його соціальна та фізична частини більше відповідали потребам, правам та цілям людей

Список використаної літератури

1. Соціальна робота в Україні: перші кроки / під ред. В.Полтавця. К.: Видавничий дім "KM Academia", 2000". С. 116.
2. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. К., 2001. С. 13.
3. Косянчук С., Сидоров В. Вступ до курсу "Соціальна робота": Ч. I, Інтерв'ю – як один з основних методів індивідуальної соціальної роботи. Донецьк, 1996. С. 57–59.